

MINISTÈRE
DE L'ÉDUCATION
NATIONALE

EBE BAS 1

SESSION 2019

**CAPES
CONCOURS EXTERNE
ET CAFEP**

**SECTION LANGUES RÉGIONALES :
BASQUE**

COMPOSITION ET TRADUCTION

Durée : 5 heures

L'usage de tout ouvrage de référence, de tout dictionnaire et de tout matériel électronique (y compris la calculatrice) est rigoureusement interdit.

Si vous repérez ce qui vous semble être une erreur d'énoncé, vous devez le signaler très lisiblement sur votre copie, en proposer la correction et poursuivre l'épreuve en conséquence. De même, si cela vous conduit à formuler une ou plusieurs hypothèses, vous devez la (ou les) mentionner explicitement.

NB : Conformément au principe d'anonymat, votre copie ne doit comporter aucun signe distinctif, tel que nom, signature, origine, etc. Si le travail qui vous est demandé consiste notamment en la rédaction d'un projet ou d'une note, vous devrez impérativement vous abstenir de la signer ou de l'identifier.

Tournez la page S.V.P.

A

INFORMATION AUX CANDIDATS

Vous trouverez ci-après les codes nécessaires vous permettant de compléter les rubriques figurant en en-tête de votre copie.

Ces codes doivent être reportés sur chacune des copies que vous remettrez.

▪ **Concours externe du CAPES de l'enseignement public :**

Concours	Section/option	Epreuve	Matière
E B E	0 4 4 0 E	1 0 1	7 4 1 4

▪ **Concours externe du CAFEP/CAPES de l'enseignement privé :**

Concours	Section/option	Epreuve	Matière
E B F	0 4 4 0 E	1 0 1	7 4 1 4

COMPOSITION

Ondoko dokumentuen aurkezpena egin eta, azterketa egituratu bat proposatuko duzu, nozio honetan oinarrituz : irudimena.

1. Dokumentua

Euskalerrria eta Amerika

Gure Euskalerritik
Ameriketara
zenbait euskaldun gazte
pozez joaten dira
gurasoak utzita
ondasunen bila,
esanaz: ama, laister
etorriko gera.

Egin ama tristeak
damuzko negarra,
ontziak onuzkero
pasa zuen barra;
izkutatzen danean
agiri ez dala,
zeinek daki ai! zer dan
ama baten pena.

Ez pentsatu an danak
aberats dirala;
pobreak ni bezela
milaka badira;
ara dijoazenak
ondasunen bila
gutxi itzultzen dira
beren sorterrira.

Egia, emen ere
joan dan aspaldian
gauza onik ez degu
Euskalerrrian;
oraindaino bezela
bagabiltza auzian
emen biziko gera
beti miserian.

Nere adiskideak,
bear da pentsatu:
lujuak miseria
gutziz gertuan du.
Asi, bada, gaur bertan,
gona oiek moztu...
familiar pakea
izango badegu.

Neskatzak diote: goazen
Ameriketara;
an gutziz apainduak
ibiliko gera...
Bada, gaixoak, joan zan
Jaujaren denbora,
an ere lan eginda
bizi bearko da.

Eman, adiskideak,
munduari buelta;
an baino lur oberik
inun ere ez da;
eta zerutxoren bat
bilatu nai bada,
emen bertan ditugu
Donosti eta Deba.

Zuk, ere badakizu
bai Isabelita
Euskalerrria dala
gutzizko polita.
Emen asia zera
emen zure aita
lur au berak bezela
bear dezu maita.

Jose Maria Iparragirre, 1860 ondolik.

2. Dokumentua

Bere sor-leku xumean ororentzat bizipiderik ez, sortzeek hiltzeak tokitan nahitzez gainditzen dituztelakotz; bazter ikusi nahia: horra zerk utzarazten dakon herria Eskualdunari, ardurenik itsasoaz haindirat baitoa onaren ala berriaren keta.

Lurrak dituzken zoko gehienak engoitik ikertuak dauzke. Ba ote da ere bihirik, Eskualdun bat edo bertze ez daukanik? Amerika behereak hartu bide zituen lehenbizikoak, bakar zenbeit bizkitartean iparrari buruz kokatzera zoazilarik, Ternoako alderat. Geroztik, bi toki hoitan, bainan guziz iguzkiari dagonaren eremuetan baitzituzten egin beren errorik azkarrenak. Argentina, Chile, Perou, Uruguay, horra bederen lau gune, Eskualdunehz ihaurri daudenak. Zuketen hoberena jastatu zeietenean, Nortamerikari ziren oldartu, Californiako eskualde bero gizenak burrunban bethetzen zituztelarik, Mexicoan zenbeit urtez trikatu ondoan. Californiako buru soberakinak emeki emeki orai inguruetarat barreatuz doazi: hanitzak sartu dira Nevada, sor-herrian bezala gehienak artzaingoari jarraikiz; Arizona, Montana, Utah, Texas, New-Mexico haztatu dituzte zenbeitek; izan behar da hogoi ta hamar bat Wyoming deitzen den tokian, hamabortzen heina Coloradon; Bizkaitar eta Gipuzkoar andana bat Washingtoneko mendietan abere hazkuntzatik ontsa heltzen omen dira; bortzpasei bederen baditugu bermatzen zauzkigunak New-Yorken. [...]

Eskual-herria ohakotzat; Eskual-herria hobizat: Eskualdunari bihotzak ez derroko bertzerik.

Hanbatenaz ere non, zerbeit, zerbeit ikusi eta pairaturik heldu baitira guziz gehienak gibelerat. Etxetik urrun du egiazki ikasten gizonak, nehon egitekotz, zer den gosea, zer egarria, zer bizkar hezuraren, oinen, gerruntzearen bermatzea, kopetako izerdi arau nola den ahultzen gemena; zenbat duen, luzara, gogoia uzkuertzen eta higatzen gorputza nausien azpiko egoiteak... [...]

Urrungo leihorretarat ontasun keta doazinek, zenbat ere gutiak baitira itzultzen, beren sor-herriari ospe eta gauza dakartenaz geroztik; leku arrotz delakoetan hainbertze jasaiteko balin badute; halako lanak, halako nekeak garaitzeko bizia bera ezin begiratur: nago nola gu, hemen aisian gaudenak, ez gitzeien (egiten ohi giren baino gehiago) urrikaltzen, harat joaitea errexten ahal ginezoketelarik, han egoitea ezti, hunat bihurtzeko lehia bero. [...]

Atseginekin jakinik gaude badirela abiadura handiak. gogoan dut hemen *Eskual-etxea*. Gehienek badakizue engoitik zer bururatu zeien Buenos-Ayresetako Eskualdun eta Biarnes seme aberatser (aberastasunez, artetik erran dezadan, nausi omen baitira bertze tokietarik jin eta han finkatu aberatsener). Hiritik oren batez burdinbidean hel ditaken gune batean egin gogo dute, beren herritarrentzat bakarrik, etxe andana gaitza, eliza bati inguruan datxikitela. Eritegi eta eskoletxe, gehienik, guziz jende zurtz eta beharrentzat. Ja bortzpasei eraikirik dagozi.

Erlisioea, jakitatea, osasunari doazkon laguntzak han bilduak izan ditezen ontsa zauku, bortuen bi aldetako umeentzat. Batasun ederragorik ez daiteke. Ordu zen osa zadien. Lehenxago egin izan balitz, grina, nakaizgo, goihendura, pairamen, atsegabe gutiengo zuketen jasan, Argentinan, hemendik harat joanek. Bainan ez dugu uste gure herrialdeaz bezenbatean ozka hortan baratuko diren aipatu bilkurako buruzagiak. Agian, erlisionearen atxikimenduari, jakitatearentzat duketen ixuriari, osagarriak galdegiten duen artari laguntzat emanen deiete, gogorgailutzat, eskuararen amodioa, eskualdun ohitzak gei diren ospea. Buenos-Ayresetako lur gorian izan bedi gure gizaldearentzat *Eskual-etxea* bigarren ohandze bat, zointan amaren menetik urrundu gazteek haren mintzoa baitute entzunen, harek irakatsi urhatser beren aneia arrebak ikusiko jarraikiak...

Izan bedi guziz hau: gure odolekoen erro, auzoen eta etsaien janizak ahulduko ez duena. Harat bil hemendik joanak; han galda zoin eskualdetan duketen lan, irabazi, zorion; handik har, behar orduan, laguntza; hangoekin *bat* egin eskuz, bihotzez eta buruz: ez

dezoketegu, gure haurer, etxetik abiatzean, bide hoberik eman. Horrela baizik ez dezake Eskualdunak iraun bertze gizaldeen artean.

Argentinaren ondotik xede beretarat hel bedi California, hainbertze eta hainbertze hemengo umetarik baitauka, elgarren artean lokarririk gabe, bere zoko guzietan barreatuak. Californiaren ondotik Canadaren aldi, multzoan eta tinki egon ditezzen han ere Eskualdunak. Eta horrela beti elgarretara ditezela, lurraren bazter guzietan, hotan andana kokatu izanen den bezain sarri. [...].

Etxepare, J., “Urrungo leihorretan”, 1910, in *Buruxkak*, éd. 1980, Elkar.

3. Dokumentua

Juan Bautista Idiarte Borda y Soumastre

*Mercedes, 1844 – † Montevideo, 1897

Uruguaiako 17.en lehendakaria (1894-1897)
Pierre Idiarte Borda, haren aita, Armendaritzen sortu da, 1807an. 1840 inguruan emigratzen du Uruguairat eta Mercedes hirian instalatzen da. Izena espainiolizatzen du harat etortzean, “Pedro Idiarte Borda” izena hartuz. 1843 inguruan, ezkontzen da Maria Soumastre, Donibane Lohizunen sortu den anderearekin. “Saladeros”, idi hazkuntzan, aberasten da, Mercedes hirian.

1860ean hiltzen delarik, Juan Bautistak segida hartzen du 16 urte zituela. Aitaren negozioa indartzen du, aktibitate berriak garatuz hirigintzan (argindar publikoa, karriken galzadatzea, etab.).

1879an, deputatu gisa hautatua da, 1890 arte, senatari hautatua delarik.

1894eko martxoan, senatariek hautatzen dute Uruguaiako Errepublikako lehendakari gisa.

1897eko agorrilaren 27an, Independentziako bestakari, gizon batek erailtzen du karrikan, Lehendakaritzako egoitzarat buruz zolarik.

Goldaracena R., 1976, *El libro de los linajes*.

Argazkia : Fitz Patrick J., 1895, Montebideo.

VERSION

Guziek eskuara maite dugu eta askotan arrotzeri dena espantu ari gintzaizkote : gure mintzaire zaharra lur zabaleko ederrenetarik dela, non ez den ederrena. Gutartean aldiz, etxekoz-etxeko girelarik, ez ote dugu maizegi gure burua belzten, gure mintzaire gutiesten?

- Bo! Eskuaraz erdizkara baizik ez ditazke erran buru bihotzetako asmu, gogo, xede, gura, olde, nahikariak, hain baita eskuara eskas, behar, labur eta motz!

Horra nola mintzaturik jaun batzuek eskuara bazterrerat uzten duten, eta jo erdaralat! Ez denetz negar-egingarri? Herriko mintzaire dioten bezain apurra balitz ere, ez lukete nehor xokoan muxitzerat, erdoiltzerat, hiltzerat utzi behar : bai ordean, gero-ta gehiago erabiliz, zaloindu, joritu, bertze hizkuntza gehienen heinera helarazi.

“Balitz” diogu : ezen huna lau mende eskuarazko liburuari darraikola, eta batetik bertzerat hegaldarien gogo bidatuz doala, eskua ernatuz eta eskuara alabainan jaunduz.

Ondikoz! Gutiak dire liburu zahar horiek ezagutzen dituztenak. Ez da mirakulu. Irakurgai horiek jauregi, komentu, hiri bakar batzuetako liburutegietan dagotzi ehortzirik ; eta nork du ezker eskuin heien ondotik ibiltzeko astia?

- Zendako ez berriz agertaraz gure arbasoen lanak eta Eskual-Herriko lau bazterrerat heda? [...]

Huna zendako nahi izan dugun *Eskualdunen loretegi* hau moldatu. Zahar ala berri, eskuarazko irakurgai andana bat eskuratu ahalikako guziak buruen-buru iraganik, gehieneri zatiño bat edo bertze hartu dazkotegu, on zirela agertzeko iduritu zaikunean. Hemen dituzu zati horiek bildurik. Gutiz gehienak ederrez hautatu ditugu, bertzeak bitxiz ala idazlari baten antze berezia erakusterat emaiten dutelakotz.

Baditake asko ez diren guk uste bezain eder, bitxi eta gai! Alabainan nor gure hartarik ari gira. Beihalakoak ziona : bazterretan bada buru bezenbat aburu! Ez gira beraz den gutienik samurtuko nork edo nork gure hautua ez bain badu onesten. Atsegin handia ere ginuke, gu baino argituago batek berriz has baleza lantto hau, eta eskuararen onetan guk baino hobeki bururatzen balu.

Piarres Lafitte, *Eskualdunen loretegia*, 1968

THEME

Un rêve

Je me trouvais tout à coup dans une salle qui faisait partie de la demeure de mon aïeul. Elle semblait s'être agrandie seulement. Les vieux meubles luisaient d'un poli merveilleux, les tapis et les rideaux étaient comme remis à neuf, un jour trois fois plus brillant que le jour naturel arrivait par la croisée et par la porte, et il y avait dans l'air une fraîcheur et un parfum des premières matinées du printemps. Trois femmes travaillaient dans cette pièce, et représentaient, sans leur ressembler absolument, des parentes et des amies de ma jeunesse. Il semblait que chacune eût les traits de plusieurs de ces personnes. Les contours de leurs figures variaient comme la flamme d'une lampe, et à tout moment quelque chose de l'une passait dans l'autre ; le sourire, la voix, la teinte des yeux, de la chevelure, la taille, les gestes familiers, s'échangeaient comme si elles eussent vécu de la même vie, et chacune était ainsi un composé de toutes, pareille à ces types que les peintres imitent de plusieurs modèles pour réaliser une beauté complète.

Gérard de Nerval, *Aurélia ou le rêve et la vie*, 1855

Après avoir identifié les segments soulignés, vous expliquerez leur fonctionnement dans la langue source, puis leur équivalent dans la langue cible. Vous justifierez vos choix de traduction.